

Kohtuasi C-504/19**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

2. juuli 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

25. juuni 2019

Kassaatorid:

Banco de Portugal

Fundo de Resolução

Novo Banco, S.A.

Vastustaja:

VR

Põhikohtuasja ese

Kassatsioonkaebus Audiencia Provinciali (provintsi kohus) kohtuotsuse peale, millega kinnitati esimese astme kohtu otsust, millega Novo Banco A.S-i (edaspidi „Novo Banco“) kohustati tagastama vastustaja (alguses hageja) poolt Banco Espírito Santo, S.A. (edaspidi „BES“) Hispaania filiaaliga Islandi panga Kaupthing Bank eelisaksiate omandamiseks sõlmitud lepingu alusel investeeritud summa.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Tuleb kindlaks teha, kas liidu õiguses tunnustatud põhiõigusega tõhusale kohtulikule kaitsele ja õiguskindluse põhimõttega on vastuolus see, et direktiivis 2001/24 ette nähtud krediitiasutuste saneerimismeetmete raames kohaldatakse Portugali ametiasutuste 2014. aasta augusti otsusega kehtestatud

regulatsiooni hiljem 2015. aasta detsembri otsusega tehtud muudatust nii, et see mõjutab tagasiulatuvalt enne viimase otsuse vastuvõtmist algatatud kohtumenetlusi.

Eelotsuse küsimus

Kas ELi põhiõiguste harta artiklis 47 sätestatud põhiõigusega tõhusale kohtulikule kaitsele, Euroopa Liidu lepingu artiklis 2 sätestatud õigusriigi põhimõtte ja õiguskindluse üldpõhimõttega on kooskõlas direktiivi 2001/24/EÜ artikli 3 lõike 2 tõlgendus, mille tulemusel tunnustatakse ilma täiendavate formaalsusteta päritoluriigi pädeva haldusasutuse otsuse – millega muudetakse kohtuvaidluse alustamise ajal kehtinud õigusraamistikku tagasiulatuvalt ja mis tingib selle, et jäävad mõjutuks kohtuotsused, mis ei vasta sellele uuele otsusele, – mõju teistes liikmesriikides pooleli olevatele kohtumenetlustele?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Liidu põhiõiguste harta

Artikli 47 esimene lõik.

Euroopa Liidu leping

Artikkel 2.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 4. aprilli 2001. aasta direktiiv 2001/24/EÜ krediitiasutuste saneerimise ja likvideerimise kohta

Artikli 3 lõige 2.

Viidatud riigisisised õigusnormid

Vastuvõtva riigi (Hispaania) õigus

22. aprilli 2005. aasta seadus 6/2005 krediitiasutuste saneerimise ja likvideerimise kohta (Ley 6/2005 sobre saneamiento y liquidación de las entidades de crédito), millega võeti üle direktiiv 2001/24.

Artikkel 19 „Saneerimismeetmete ja likvideerimismenetluste mõju ja avalikustamine Hispaanias“, lõige 1:

„Kui Euroopa Liidu liikmesriigis tegevusloa saanud krediitiasutuse suhtes, millel on vähemalt üks filiaal Hispaanias või mis osutab seal teenuseid, on võetud saneerimismeede või algatatud likvideerimismenetlus, on sellel meetmel või menetlusel ilma täiendavate formaalsusteta kogu mõju Hispaanias kohe, kui see avaldub liikmesriigis, kus meede on võetud või menetlus algatatud.“

Päritoluriigi (Portugal) õigus

31. detsembri 1992. aasta dekreetseadus nr 298/92, millega kiidetakse heaks krediidi- ja finantsasutuste üldkord (Decreto-Lei n.º 298/92 que aprova o Regime Geral das Instituições de Crédito e Sociedades Financeiras), artikkel 145, millega võetakse üle direktiiv 2001/24.

Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsus.

Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsused.

Põhikohtuasja asjaolude ja menetluse kokkuvõte

- 1 BES on Portugali äriühing, mis tegutseb oma põhitegevusalal Hispaanias filiaali kaudu.
- 2 VR sõlmis 10. jaanuaril 2008 BESi Hispaania filiaali Bilbao kontoris lepingu, et osta Islandi panga Kaupthing Bank eelisaktsiaid, mille eest ta tasus summa 166 021 eurot.
- 3 BESi tabanud raske kriisi olukorras võttis Banco de Portugali (Portugali riigipank, edaspidi „Portugali Pank“) nõukogu 3. augusti 2014. aasta otsusega, mida muudeti teise, 11. augusti 2014. aasta otsusega (edaspidi „Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsus“), vastavalt 31. detsembri 1992. aasta dekreetseadusega nr 298/92 heaks kiidetud ja mitme hilisema dekreetseadusega muudetud krediidi- ja finantsasutuste üldkorra (*Regime Geral das Instituições de Crédito e Sociedades Financeiras*) artiklile 145.º-C ja järgmistele teatavad „kriisilahendusmeetmed“, nagu neid nimetati.
- 4 Selles otsuses otsustati luua „sildpank“ Novo Banco, millele anti osaliselt üle BESi äritegevus, andes selleks uuele ülevõtvale üksusele üle BESi vara, kohustused ja varavälised elemendid, mida kirjeldati otsuse II lisas. Kui BESi Hispaania filiaalil sai Novo Banco filiaal, säilitas viimane oma lepingulise suhte VRiga vara üleandmise tagajärjel, konkreetselt seoses vaidluse esemeks olevate väärtpaberite hoiustamise ja haldamisega, ning nõudis edasi sellele lepingule vastavat perioodilist komisjonitasu.
- 5 VR esitas 2015. aasta veebruaris Novo Banco Hispaania filiaali vastu hagi, milles palus tuvastada, et Kaupthing Banki eelisaktsiate ostutellimus on tühine eksimuse tõttu nõusoleku andmisel, ja kohustada Novo Bancot investeeritud 166 021 eurot talle tagastama või teise võimalusena lubada tal nimetatud leping üles öelda põhjusel, et pank ei täitnud hoolsus, lojaalsus- ja teavitamiskohustust, ning mõista pangalt välja kahjuhüvitis summas 166 021 eurot. Novo Banco vaidles hagi vastu, väites, et ta ei saa olla kostjaks, kuna vastutus, mille temal lasumise tuvastamist nõuti, kujutas endast kohustust, mida ei olnud Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsusega talle üle antud. Selle otsuse II lisas oli ette nähtud, et Novo Bancot antakse täielikult üle BESi selline vastutus kolmandate isikute

ees, mis kuulub BESi kohustuste hulka või kujutab endast BESi varavälist elementi, välja arvatud „vastutus ja ettenägematud kulud, eelkõige pettusest või regulatiivsete, karistus- või haldusnormide või -otsuste rikkumisest tulenev vastutus“, mis loeti üleminekust „välja jäetud kohustusteks“.

- 6 Juzgado de Primera Instancia de Vitoria (Vitoria esimese astme kohus) rahuldab 15. oktoobri 2015. aasta otsusega hagi põhjendusega, et vastavalt Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsusele oli vaidluse esemeks olev kohustus üle antud Novo Bancole. Ta leidis, et nõusoleku andmisel oli eksitud, kuna BES ei olnud vastustajat, kes oli lepingu sõlmimise ajal 68-aastane ja kellel ei olnud finantsharidust, tema ostetavate eelisaktiaste olemusest ja riskidest nõuetekohaselt teavitanud. Seepärast tuvastas esimese astme kohus, et leping oli eksimuse tõttu nõusoleku andmisel tühine, ja kohustas kassaatorit (alguses kostja) tagastama eelisaktiaste eest tasutud 166 021 eurot.
- 7 Novo Banco esitas apellatsioonkaebuse, rõhutades, et ta ei saa olla kostjaks, kuna vastutus, mille temal lasumise tuvastamist nõuti, oli jäänud BESi vara hulka. Ta esitas 26. jaanuari 2016. aasta kirjaga tõendina kaks Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsust (edaspidi „Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsused“), milles on täpsustatud, et vastutuse, mis Novo Bancole üle ei läinud, moodustasid:

„Kõik kohustused, tagatised, vastutus ja ettenägematud kulud ükskõik kelle emiteeritud finantsinstrumentide müümisel, vahendamisel, nende kohta lepingute sõlmimisel ja turustamisel“.
- 8 Nendes otsustes oli samuti sätestatud, et BESi kohustused, mida ei olnud Novo Bancole üle antud, olid eelkõige „kõik hüvitised seoses enne 3. augustit 2014 sõlmitud lepingute rikkumisega [...]“ ja „kõik BESi kui finants- ja investeerimisteenuste osutaja tehtud tehingute kehtetuks tunnistamisest tulenevad hüvitised ja nõuded“, samuti „mis tahes vastutus, mille kohta on algatatud mõni I lisas kirjeldatud menetlustest“, milleks on rida kohtumenetlusi, mis toimuvad eri riikides, sealhulgas VRi nõudmisel algatatud kohtumenetlus.
- 9 Lõpuks oli nimetatud Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsustes sätestatud, et „kui mingi vara, kohustus või varaväline element [...] oleks pidanud jääma BESi vara hulka, kuid anti tegelikult üle Novo Bancole, antakse käesoleva otsusega see vara, kohustus või varaväline element uuesti Novo Bancolt üle BESile nii, nagu oleks üleandmine toimunud 3. augustil 2014“.
- 10 Portugali Pank põhjendas kõnealuseid muudatusi oma otsustes vajadusega tagada kriisilahendusasutusena kindlus „ülemineku piiride“ määratlemisel ja sellega BESi suhtes kohaldatava kriisilahendusmeetme tõhusus, võttes arvesse rida lahknevaid kohtuotsuseid vara, kohustuste ja varaväliste elementide kohta, mille andis BES üle Novo Bancole.
- 11 Audiencia Provincial (provintsi kohus) jättis siiski apellatsioonkaebuse rahuldamata, kinnitades esimese astme kohtu otsust.

- 12 Novo Banco esitas Audiencia Provinciali (provintsi kohus) otsuse peale erakorralise kaebuse menetlusnormide rikkumise tõttu ja kassatsioonkaebuse, mille tunnistas eelotsusetaotluse esitanud kohus vastuvõetavaks.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 13 Kassaatorid väidavad sisuliselt, et Novo Banco ei saa olla kostjaks, kuna nende arusaamise järgi ei toimunud võla ega vastava vastutuse üleminekut BESilt, ning et igal juhul jääb vastutus, mis võiks tuleneda Kaupthing Banki eelisaktsiaid käsitleva lepingu tühisuse tuvastamisest, endiselt BESi kanda. Nad tuginevad sellega seoses Portugali Panga eespool nimetatud 29. detsembri 2015. aasta otsustele.
- 14 Kassaatorid tuginevad õigusnormidele, mille kohaselt päritoluriigi pädeva haldusasutuse otsused peavad avaldama teistes liikmesriikides mõju „ilma täiendavate formaalsusteta“, et väita, et Novo Banco vastu esitatud nõuded tuleb lahendada mitte vastavalt õiguslikule raamistikule, mis kehtis hagi esitamise ajal, vaid arvestades muudatustega, mis tehti Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsustega, mis võeti vastu pärast kohtuasja algatamist ja kohtuotsuse tegemist esimeses astmes. Nad väidavad lõpuks, et kui Novo Banco kahjuks tehtav kohtuotsus jõustub, ei ole sel igal juhul mõju, kuna päritoluriigi pädev haldusasutus andis kõnealuse kohustuse uuesti Novo Bancolt üle BESile, vaatamata sellele, et oli olemas pooleli olev kohtuasi.
- 15 Fundo de Resolução (Portugali kriisilahendusfond; edaspidi „kriisilahendusfond“) on Portugali avalik-õiguslik juriidiline isik, kes toetab rahaliselt Portugali Panga võetud kriisilahendusmeetmete rakendamist; ta viitas selleks, et õigustada oma põhjendatud huvi olemasolu, sellele, et 75% Novo Banco aktsiakapitalist müüdi 2016. aasta jaanuaris alustatud tehingu raames ühele investeerimisfondile. Müügilepingus oli korratud seda, mis oli ette nähtud Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta kolmandas otsuses („neutraliseerimisotsus“), mille kohaselt kohustus kriisilahendusfond teatavatel tingimustel maksma Novo Bancote hüvitist viimase kahjuks tehtavate selliste kohtuotsuste korral, mis ei vasta kahes 29. detsembri 2015. aasta otsuses määratletud vara piiridele. Kassaatorid taotlesid samuti Euroopa Liidu Kohtule eelotsusetaotluse esitamist.

Eelotsusetaotluse põhjenduste kokkuvõte

- 16 Sel ajal, kui VR esitas hagi Novo Banco vastu, reguleeris selle asutuse kui „sildpanga“ loomist ning BESi vara ja kohustuste sellele üleandmist Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsus, mis võeti vastu direktiivi 2001/24 ülevõtmiseks vastu võetud riigisiseste õigusnormide alusel.
- 17 Sarnases kohtuasjas tehtud 29. novembri 2018. aasta kohtuotsuses nr 678/2018 [eelotsusetaotluse esitanud] kohus juba tuvastas, et kohustused, mille moodustab lepinguliste kohustuste – eelkõige investeerimisalaste teavitamis- ja

- nõustamiskohustuste – rikkumistest tulenev vastutus, anti BESilt üle Novo Bancole, kuna niisugune vastutus ei kuulunud Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsuses vaadeldud erandite hulka. [Eelotsusetaotluse esitanud k]ohus leidis nimelt, et hüvitis lepingu rikkumise eest ei kujuta endast pettusest või regulatiivsete, karistus- või haldusnormide või -otsuste rikkumisest tulenevat vastutust.
- 18 Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsustega seoses peab [eelotsusetaotluse esitanud] kohus lubamatuks, et pärast kohtuvaidluse algatamist vastu võetud haldusotsus võiks muuta kohtuvaidluse raamistikku, nagu see on kindlaks määratud selle alguses. Lisaks on direktiivi 2001/24 artikli 10 lõike 2 punktis e sätestatud, et päritoluliikmesriigi õigus määrab kindlaks eelkõige „likvideerimismenetluse mõju üksikute võlausaldajate algatatud menetlustele, välja arvatud pooleli olevatele kohtuasjadele, mida käsitletakse artiklis 32“. Käesolevas kohtuvaidluses tuginevad kassaatorid siiski Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsustele, milles – vaatamata sellele, et kinnitatakse, et nende otsuste eesmärk on Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsust „selgitada“ – tegelikult antakse Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsusele uus sõnastus tagasiulatava jõuga alates viimati nimetatud otsuse jõustumise kuupäevast, nagu nähtub nimetatud Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsuste sõnastusest, mis on ära toodud eespool punktis 7.
- 19 Olenemata sellest, kas Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsusega võetud kriisilahendusmeetmed kujutavad endast (nagu väidavad Portugali Pank ja kriisilahendusfond) saneerimismeetmeid, mida käsitletakse direktiivi 2001/24 II jaotises, ja mitte likvideerimismenetlust vastavalt selle direktiivi III jaotisele (vt Euroopa Liidu Kohtu 19. juuli 2016. aasta kohtuotsus Kotnik jt, C-526/14, EU:C:2016:570, punktid 111–114) – sellisel juhul ei oleks nimetatud direktiivi III jaotis seega kohaldatav – kahtleb [eelotsusetaotluse esitanud] kohus, kas asjaolu, et Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsused avaldavad kassaatorite kirjeldatud moel ilma täiendavate formaalsusteta mõju teistes liikmesriikides, on kooskõlas liidu õiguse alusnormide ja üldpõhimõtetega.
- 20 Niisugused kahtlused ei puuduta võimalust, et pädeva avalik-õigusliku ametiasutuse otsusel on tagasiulatav mõju – vt Euroopa Kohtu 24. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus LBI, C-85/12, EU:C:2013:697 –, ega võimalust, et algselt Novo Bancole üle antud kohustused antakse pärast uuesti üle BESile.
- 21 Kahtlused, mis tekivad, on seotud kassaatorite argumendiga, et saneerimismeetmete suhtes kohaldatava regulatsiooni muudatusi tuleb tunnustada pooleliolevates kohtumenetluses, mis algatati enne Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsuste vastuvõtmist. Sellistes kohtumenetlustes analüüsitakse vastavalt hagi esitamise ajal kehtinud regulatsioonile just nimelt küsimust, milline vara anti tegelikult Novo Bancole üle, ja küsimust, kas Novo Banco saab sellest tulenevalt olla kostjaks.

- 22 Kassaatorite argumentide tagajärjeks oleks, et tema kahjuks tehtaval otsusel käesolevas menetluses puudub tegelikult mõju, kuna nimetatud otsustes on nähtud ette algselt BESilt Novo Bancole üle antud kohustuste uuesti üleandmine.
- 23 Põhiõigust tõhusale kohtulikule kaitsele on tunnustatud ka Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 47 ja [eelotsusetaotluse esitanud] kohus peab kaheldavaks, kas mõju, mida kassaatorid omistavad Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsustele, on selle tõhususega kooskõlas.
- 24 Euroopa Kohus tuvastas 15. oktoobri 1987. aasta kohtuotsuse *Union nationale des entraîneurs et cadres techniques professionnels du football (Unectef) vs. Georges Heylens jt*, 222/86, EU:C:1987:442, punktis 15, et kui tegemist on tõhusa kohtuliku kaitse tagamisega, tuleb tunnustada asjaomaste isikute õigust otsustada kõikidest asjaoludest teadlikuna, kas nende jaoks on kasulik pöörduda kohtusse. Käesolevas asjas algatas vastustaja Novo Banco vastu kohtumenetluse niisuguse vastutuse tuvastamiseks, mis oli Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsuse alusel sellele asutusele üle läinud, ja kandis sellega seoses kulusid.
- 25 Euroopa Inimõiguste Kohus tuvastas 19. märtsi 1997. aasta kohtuotsuses *Hornsby vs. Kreeka*, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõikes 1 sätestatud õigus muutuks sisutihjaks, kui konventsiooni osalisriikide riigisisese õiguses oleks lubatud, et jõustunud kohtuotsus, millega kohtuasi lahendatakse, on tulemusetu ja seda ei saa täita; see oleks nii, kui Portugali Panga 29. detsembri 2015. aasta otsustele omistataks mõju, mille eest seisavad kassaatorid, ja kui Portugali haldusasutusel oleks lubatud otsustada, kas kohtuotsusega on Portugali Panga 3. augusti 2014. aasta otsusega kehtestatud „ülemineku piire“ tõlgendatud õigesti.
- 26 Lõpuks tekib kahtlusi, kas õiguskindluse põhimõttega on kooskõlas see, et kui VR on juba esitanud hagi Novo Banco kui „sildpanga“ vastu, kes on osa BESi vara saaja vastavalt asjaomaste kriisilahendusmeetmetega määratletud õiguslikule raamistikule, kuna ta leidis, et vastutus on Novo Bancole üle läinud, võib pädev haldusasutus seda õiguslikku raamistikku muuta nii, et see mõjutab seda kohtumenetlust, ja isegi kui esimese astme kohtu otsus on juba tehtud, ja see, et jõustunud kohtuotsuse saab jätta ilma õigusmõjuta.